

догори. Тут виникає питання: навіщо йти, якщо це не матиме завершення? Доцільно буде відповісти словами Едуарда Бернштейна: «Движение всё, конечная цель – ничто». С енс полягає не в результаті, або кінцевій цілі. Сенс полягає в процесі пізнання глибокого і неосяжного. Якщо нам відкриється хоча б мізерна часточка чогось безмежно великого – це вже буде сенсом нашого існування. Ні порожнього, ні безсутнісного, а сповненого розумінням. Переконавання в тому, що протягом цього шляху пізнання істини людина удосконалюється. Розвиток є рухом, а рух є безпосереднім проявом життя. Тому істинним сенсом життя буде щоденна боротьба, щоденні шукання, щоденна робота, думки.

Слід відмітити, що в суспільстві існує досить поширена думка, згідно якої сенс життя пов'язаний зі спрямованістю до щастя, насолоди, радості. А також, що критерієм відсутності сенсу є нудьга. Але таке абстрактне розуміння щастя, сумнівна радість та насолода ніколи не стануть повноцінним сенсом, що суцільно наповнює життя. Адже виступають другорядним, похідним від певної справи, емоційним почуванням підйому від звершеної дії.

Сенс життя в тому, щоб віднайти своє покликання і слідувати йому, тобто, в тому щоб служити справі життя. Бо тільки виявлення та усвідомлення справи всього життя наділить людину відчуттям тривалого задоволення. Треба ставити перед собою чітко визначені духовні, професійні, особисті чи інші цілі і знаходити мужність щоб їх досягти. Такий багатий спектр уявлень про сенс життя можна пояснити висловом: «Скільки поглядів на життя, стільки ж і сенсів».

Насамкінець варто процитувати слова римського філософа Луція Аннея Сенеки: «Турбуватися слід не про те, щоб жити довго, а про те, щоб прожити вдоволено... Чи багато

Отже, можна зробити висновок, що проблема сенсу життя є однією з основоположних в напрямку філософської проблематики. Більше того, вона пов'язана з визначенням таких категорій як свобода, щастя, радість, мораль, істина та ін. Людина осмислює власне життя і життя оточуючих, насамперед виходячи із власного світогляду і переконань, загального становища і розвитку суспільства. Самопізнання може допомогти кожній людині знайти та реалізувати свій сенс життя.

Література:

1. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Л.В. Губерського. Харків: Фоліо, 2013. 510 с.
2. Хокинг С. Три книги о пространстве и времени. Санкт-Петербург: ЗАО «Торгово-издательский дом «Амфора», 2014. 366 с.

*Шелуханова Анастасія, студентка I року навчання
факультету іноземних мов Університету Ушинського
Науковий керівник : Атаманюк З. М.,
доктор філософських наук, доцент кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Університету Ушинського*

ПРОБЛЕМА СМЕРТІ В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ

Проблема смерті постає як фундаментальна ще на зорі людського існування.

Найдавніші відомі нам гробниці належать неандертальцям. Вони свідчать про щось значно більше і зовсім інше, ніж просте закопування в землю.

Гіпотеза про наявність віри у відродження або в те, що померлі продовжують жити у подібні привида, є цілком слушною, бо йдеться про два фундаментальні вірування людства

стосовно потойбічного світу, які, чи то у змішаному вигляді, чи то окремо, можна зустріти у відомих нам архаїчних суспільствах, до того ж вони становлять основу всіх наступних вірувань.

Смерть не тільки визначається як факт, вона не тільки відчувається як згуба, зникнення, непоправна втрата (це може відчувати і мавпа, і слон, і собака, і птах) і вона осягається ще й як перетворення, перехід із одного стану в інший. Більше того, смерть, очевидно, вже уявляється хоч і не як “закон” природи, але як щось неминуче.

Одночасно з реалістичним усвідомленням трансформації віра в те, що ця трансформація (нове народження чи життя “двійника”), показує, що у сприймання реальності втручаються витвори уяви, у сприймання світу втручається міф. Відтепер такі уявлення будуть водночас і виступати продуктами людської долі, і визначати її.

Тоді як гробниці сигналізують про наявність міфа і його силу, поховальні церемонії сповіщають про присутність і силу магії.

Отже, усе вказує нам, що усвідомлення смерті, яке з'являється у sapiens'a, створюється взаємодією об'єктивної свідомості, яка визнає факт смертності, і свідомості суб'єктивної, яка стверджує якщо не безсмертя, то, принаймні, можливість трансформації. Ритуали, які стосуються смерті, одночасно й висловлюють травму, що викликається ідеєю знищення, й пом'якшують її.

Похорон відображає одночасно і саму кризу, і подолання цієї кризи і з одного боку муки відчаю, з другого – втіху надії. Все, таким чином, підказує що смерть спостигає homo sapiens'a як непоправна катастрофа, що віднині він буде носити в собі особливе занепокоєння, страх життєвою проблемою, яка обтяжує життя. Однаковою мірою все підказує, що людина ця не просто відмовляється від смерті, вона спростовує її, переборює, розв'язує у міфі і у магії.

Кошмар смерті у всі епохи і завжди переслідував людей. Він породжував специфічне уявлення про трагізм життя. Кінець людського існування безповоротно ставить питання про сенс земного існування, про приналежність життя. Звичайно, проблема смерті відноситься до числа фундаментальних, торкається основ буття.

В деякі епохи страх смерті зовсім був відсутній: люди знаходили в собі сили протистояти погрозі фізичного знищення. Античні греки, наприклад, вчилися переборювати жах небуття шляхом контрацепції духу, зусиллями животворної думки, виховували в собі презирство до смерті. Людей середньовіччя, навпаки, прийдешня смерть жала.

Культура постійно відтворює життєві ситуації, з якими люди зустрічаються у всі часи. Йдеться про проблему любові, жертви, трагедії, героїзму, смерті.

Кожна культура виробляє певну систему цінностей, в якій переосмислюються питання життя і смерті. Вона творить також певний комплекс образів і символів, з допомогою яких забезпечується психологічна рівновага індивідів.

На думку психологів, така система починає складатися в психіці людини вже в ранньому віці. Образ, який виникає в підсвідомості людини в зв'язку з його народженням, коли плід відділяється від матері, пізніше трансформується в деякий праобраз жаху перед смертю. Індивід намагається уникнути цього жаху. Він намагається знайти способи увіковічнення себе, постійно відчуваючи присутність смерті.

Порівняння світових релігій, далеких культур, показує, що межу між життям і смертю люди сприймають по-різному. Вважають, наприклад, що між земним і загробним життям немає ніякої різниці, але вважають також, що така різниця є.

Багаточисельні і різнохарактерні уявлення про смерть, які склалися в світовій культурі, можна розділити по деяких признаках. Виділимо перш за все християнські та передхристиянські погляди. Християнство визнавало кінцевість індивідуального існування.

Історія людської цивілізації містить хвилюючий літопис багаточисленних намагань найдревніших культур зберегти життя і уникнути смерті. В багатьох культурах вважалося, що кожен може певним чином підготуватися до смерті, якщо він при цьому здобуде потрібні знання про процес вмирання.

Істинна романтизація смерті, яка являється викликом життя, розпочинається у найновішій західній філософії у Шопенгауера. Німецький філософ намагався створити єдиний погляд на долю тіла і душі. Життя в системі його роздумів оцінюється як дещо таке, якому краще було б зовсім не існувати. Земне існування, на його думку, - це певного роду промах і випадковість.

Тварина, думав Шопенгауер, боїться смерті тільки безсвідомо, інстинктивно. Вона не може осягнути ясну картину фізичної гибелі. Людина ж не тільки розуміє неминуче зникнення. Вона здібна по цій причині страждати. Реальне відчуття неминучого зникнення тільки посилює її страждання. Ось чому, за Шопенгауером, щастя ні в якому випадку не може розглядатися як мета людського буття.

В патріархальній, доперсоналістичній культурі смерть не сприймалася як нечувана катастрофа. В традиційній культурі християни знали про циклічність усього буття. Традиції допомагали знайти психологічну опору в природному процесі життя і смерті. Сільське кладовище було частиною загального устрою. Мертві залишалися серед живих.

Люди також намагалися розгадати таємницю іншого буття. Древні знали, що людина, яка померла може повернутися до життя. Розповіді про це містяться в міфологіях, релігійних текстах, історичних хроніках. Мистецтво і наука виходили із уявлення, що за межею смерті тіло стає бездиханним, зникає в біосфері. Разом з тим зникає і дух.

У Новий час у європейській свідомості смерть набирає романтичності. Смерть – висновок земного буття. Це значить, що на смерть треба дивитися, як на головну мету. Чекання смерті, її передчуття – ось на що здібна розумна людина на відміну від тварини.

Треба відмітити, що східні культури на відміну від західних зберегли в собі віру в оригінальну силу космології, релігійних і філософських систем, в яких смерть не розглядається як абсолютне завершення існування. У всіх цих віруваннях смерть не ототожнюється з повним зникненням індивіда.

Там виникає ідея “реінкарнації”. Реінкарнація вказує на перехід душі з одного тіла в інше, вважаючи тим самим, що душа втілена, і що вона таким чином знаходиться у відведеному їй місті.

Свідомість є енергія, яка відрізняється від матерії, з якої зіткане фізичне тіло; свідомість – вище матерії. Цей принцип представлений в іудаїзмі (Каббала, Кінга), в християнстві (у Оригена), у суфізмів в ісламі, в середніх віках у Джордано Бруно, якому був винесений смертний вирок, за свої реінкарнаційні ідеї.

Сумуючи за кожною істотою в смертну годину, людина, згідно древній містичній традиції, може втілитися в наступному житті в інший образ. Мислено зливаючись з безкінечно дорогою істотою в мить земної смерті, вона за законами багаторазових відроджень стає схожою з коханою. Але це лише посилює трагічну сторону буття.

Отже, в індійському світосприйнятті земний і загробний світ розділені, але перевага надається не життю, а смерті.

В давньокитайській свідомості факт смерті оцінювався як дещо, що не має глибокого побутового значення. Інакше кажучи, якщо людина вмирає, ніякої трагедії в цьому немає. Вона залишається серед живих, але вже як вмерла. Мертвий йде від живих умовно, в якомусь обмеженому сенсі. Він нас не покидає. Вони перейшли в інший стан, але не відішли в інший світ.

Не розділяли земний і потойбічний світ і єгиптяни. Але вони, скоріше, підкреслювали схожість загробного світу з справжнім – там так, як і тут. Смерть рахувалася прелюдією до

загробного життя. Єгиптяни покладали надію на нетлінність тіла тієї людини, влада якої була непорушною при житті. Тілесність, за їх уявленням, залишалася незмінною.

Отже, в древньокитайській та древньоєгипетській культурах життя і смерть в певній мірі рівні. Тут немає і натяку на те, що життя – благо, а смерть – зло. Обидва світи рівноцінні, хоча і розділені деякою межею.

Інакше оцінюється ця проблема в індійській релігійній свідомості. Згідно буддизму всі істоти беруть свій початок в Брахмані, без особливого абсолютного началі, з якого виникає світ. Брахман лежить в основі всього існуючого. Усе в кінцевому рахунку повинно вернутися до нього. Тому смерть лише перехід від нижчої ступені до вищої, яка продовжується з тих пір, поки дух не досягне такої ступені чистоти і вдосконалення, щоб ввійти в світову душу, до чого прагне все існуюче на Землі.

На відміну від християнства, де відпущення гріхів, досягнення вічного блаженства пов'язували з божественним милосердям, раніше вважали, що тільки сама людина може спокутувати свої гріхи, тільки своїми силами може добитися прощення. Тіло для індусів завжди презрене і повинне бути спалене зразу ж після смерті. Безсмертна душа перейде в нове тіло, і цей процес буде повторятися і повторятися, поки душу не щезне і не зліється з душею вселенською.

Тільки людська воля може відректися від життя, відректися від нього. Такої поетизації смерті не було в жодній культурі. Ні один народ не рахував смерть благом і не намагався перекреслити життя.

Література:

1. Баумейстер А. Буття і благо : монографія. Вінниця : Т.П. Барановська, 2014. 417 с.
2. Баумейстер А. Біля джерел мислення і буття : вибрані філософські етюди. Київ : Дух і літера, 2012. 473 с.

*Рудяк Софія, студентка I року навчання факультету
іноземних мов Університету Ушинського
Науковий керівник : Атаманюк З. М.
доктор філософських наук, доцент кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Університету Ушинського*

ВІКОВІ СПІЛЬНОСТІ В СОЦІУМІ. ПРОБЛЕМА «БАТЬКІВ І ДІТЕЙ»

Проблема батьків і дітей завжди є актуальною. У багатьох творах світової літератури порушується проблема батьків та дітей, та її тлумачення в різні періоди різне. (І.Тургенєв *Батьки і діти*, тощо). Різні культурні часи та епохи сприяли формуванню різних світоглядів. Наприклад, для підлітків те, що зазвичай вважається нормальним, стає абсолютно незрозумілим для старшого покоління, а тому не може прийняти правила життя своїх дітей та онуків. Покоління об'єднується за наявності спільних цінностей однієї вікової групи, що відрізняються від цінностей та орієнтирів протилежної. Різниця цінностей породжує труднощі соціальної взаємодії між представниками різних поколінь у соціумі. Конфлікти між двома поколіннями завжди є невід'ємною частиною повсякденного життя. Можна говорити на цю тему нескінченно довго. Кожен має власні погляди на цей аспект життя, бо наші думки залежать від того, в якій сім'ї ми виростили і в якій хтось інший виріс. Зигмунд Фрейд порушив проблему суперечливого характеру відносин між поколіннями. Конфлікти у відносинах між батьками та дітьми також досліджували А. Адлер, В. Рейх, Е.